

під час підготовки України до Євро-2012 – заходу світового масштабу – є недостатній рівень володіння англійською мовою тими фахівцями, які мають забезпечувати цей важливий захід. Але ми вважаємо, що ця проблема буде не тільки розв’язана, але й дасть поштовх до розуміння молодими людьми нашого суспільства життєво важливої потреби володіння кількома іноземними мовами. Тим більше, що це дає молодій людині можливість вийти на суттєво вищий рівень існування, тобто працювати в іноземних компаніях, де рівень оплати праці значно вищий, ніж в українській економіці; відвідувати центри світової культури; знаходити друзів серед іноземної молоді, що значно розширить коло їхнього спілкування; мати доступ до світових інформаційних джерел, що є дуже актуальним із розвитком Інтернету.

Отже, ураховуючи, що культура мовлення на сучасному етапі є одним з основних чинників духовного та професійного розвитку людини, ми вважаємо за необхідне вдосконалення системи мовленнєвої підготовки студентів вищих навчальних закладів, зокрема технічних, нашої держави. Така система повинна враховувати як потребу впровадження української мови як системовизначального чинника розвитку людини – патріота своєї Батьківщини, так і впровадження російської мови – мови значної частини населення східного регіону України та мови братнього народу й основного економічного партнера нашої держави, а також впровадження європейських мов для входження молодих людей у світовий простір.

Список літератури: 1. Кузнецова Т. Суржик і мовлення // Урок української. Науково-публіцистичний журнал-дайджест. – № 6 (28), 2001. – С. 22–24. 2. Гомон А. М. Долаймо суржик. Навчальний посібник. – Харків, НТУ «ХП», 2001. – 42 с. 3. Зарецький О. Мовна ситуація в Україні: стереотипи суспільної свідомості // Українська мова. Науково-теоретичний журнал інституту української мови національної академії наук. – № 3, 2006. – С. 22–31. 4. Бурда Т. Мотивація мовної поведінки білінгвів (психологічне дослідження) // Урок української. Науково-публіцистичний журнал-дайджест. – № 9–10, 1999. – С. 6–12. 5. Нечепоренко Л. С. Мовленнєва культура як умова успішної управлінської діяльності // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. праць. – Вип. 4. – Харків: НТУ «ХП», 2002. – С. 170–174.

*Фурманець Б. І.
м. Харків, Україна*

«ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПРОСТІР» УКРАЇНИ: ОНОВЛЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА СУЧАСНОЇ ЕЛІТИ

Постановка проблеми. Мабуть, не буде у нікого заперечень про те, що сьогодні відбувається активізований процес реформування головних сфер незалежної України у пряму подальшої розбудови демократичної, соціально-правової держави, що у значній мірі залежить від оновлення людського потенціалу до рівня гуманітарно-технічної еліти.

Науковці гуманітарного циклу все більш ретельніше і глибше розглядають та переосмислюють наслідки пострадянського простіру України, аналізують можливість проведення інноваційних реформ у науці та освіті, галузевих технологіях промисловості на підставі гуманізації взаємовідносин серед людського фактору. Це свідчить про те, що гуманітарні (суспільні) науки, на теперішньому етапі стали ще більш, безпосере-

дньо, продуктивною силою. Мова не йде тільки про відкриття і втілення в теорію та практику нових соціальних, психологічних і педагогічних технологій, а про намір глобального, інтеграційного оновлення людського потенціалу та сучасної еліти.

Закономірно і те, що гуманітарні науки прийняли до себе компютерні технології в яких, у першу чергу, трансформується оновлення людського потенціалу у новій якості. Подібна нова якість у компютерній мережі визначається наприклад, такими позитивними рисами, як ділова спрямованість, точність, акуратність, упевненість у собі. Хоча, психологи вважають, що захоплене збільшення компютеризованої діяльності може також формувати і негативні риси людського потенціалу, а саме педантизм, надмірну пунктуальність, ригідність, а також невротичні риси (емоційна нестійкість, тривожність), які гальмують розвиток людського потенціалу.

Важливий, сучасний напрям розвитку суспільних наук полягає ще й в тому, що вони допомагають промислово-економічним, інженерно-технічним структурам держави оновити науково-технічну і психолого-педагогічну еліту до рівня якісно ділового професіоналізму, здатну покращити розквіт людського потенціалу, його внутрішню і зовнішню складову.

Отже, є можливість стверджувати про помітні, якісні зрушення від цінностей абсолютизованої тоталітарної колективності до пріоритетів цінності людського потенціалу, сприятливого оновлення свідомості і самосвідомості нової еліти.

Головною *ціллю* цієї статті є науково-теоретичний намір проаналізувати і скласти концепцію гуманітарної активізації оновлення людського потенціалу і еліти з врахуванням двох вимірів: пострадянського і сучасного. Подібний підхід характеризується посиленням пошуком та визначенням демократичних шляхів аналізу, розвитку і вдосконалення людського потенціалу у єдності з сучасною гуманно-інженерною елітою як найважливішої складової розквіту демократичної України.

Викладення основного матеріалу. Мабуть важливо підкреслити, що в умовах залишку впливу «пострадянського простіру», людський потенціал як рушійна сила розвитку країни, потребує серйозного аналізу його якісних характеристик і кількісних показників – еліт і основної частини продуктивного і навіть непродуктивного людства.

Можна скільки завгодно декларувати «збереження цивілізованих і духовних нізок», але результатом такого «збереження» і «запуску багаторівневих і різношвидкісних інтеграцій» на пострадянському просторі продовжується розкол інтеграційних людських відносин. Важлива нова концепція вивчення і регуляції оновлення людського потенціалу у всіх регіонах пострадянської, української держави.

У зв'язку з тим, що ми взяли до уваги вагоме поняття «пострадянській простір», яке панує на сторінках різноманітних видань і у свідомості людської психології майже двадцять років, стисло визначимо його сутність. Пострадянський складається з двох слів «пост» від лат. – після, а «радянський», маюче відношення до державної влади Ради (Верховна Рада СРСР). Пострадянський простір продовжує жити летаргічно (занурений у забуття), з натхнення, ітуїтивно. Після розпаду СРСР, суспільна свідомість ґрунтується на більш реалістичних позиціях – внутрішньодержавних цінностях і зовнішньодержавних інтересах, демократичних цілях відомих політичних партій та суспільно соціальних груп.

На наш погляд, сьогодні, варто більш повніше і конкретніше розглядати соціально-психологічну і соціально професійну спрямованість людського потенціалу крізь призму його елітного визначення. Теоретично і практично доведено, що сучасна, особливо гуманітарно-інженерна еліта, повинна, в першу чергу, вміти безпомилково оціню-

вати ідеали і цінності минулого «соціалістичного» простору і, безперечно, сміливіше вірити у якісне формування загальнолюдських, духовних цінностей сьогоднішньої України, котрі розвиваються в єдності з цивілізованим світом. Справедливою, з цього приводу, слід підтримувати думку дослідників соціальної психології і політології про те, що проблему реформувань у пострадянських країнах важливо вирішувати за допомогою консолідації мотивів соціально-політичної і гуманно-інженерної еліти як актуальної передумови консолідації сил демократії.

Мабуть, ніхто не наважиться заперечувати те, що успішний соціально-економічний розвиток держави – результативний показник універсальної еволюції людського потенціалу, а конкретніше людей як особистостей, як активних суб'єктів соціально історичної діяльності, як продукта ефективної професійної праці і ділового спілкування. Відомо, що людина була і є предметом вивчення багатьох гуманітарних наук: анатомії, антропології, фізіології, філософії, психології, соціології, педагогіки та ін.. Ці, в першу чергу, та інші науки служать надійним механізмом розпізнання соціально-психологічних феноменів у людському потенціалі, розвиток котрих у з боку застосування сучасних форм, методів і засобів, забезпечує усвідомлену його мобілізацію на демократичні, реформовані зміни сформованої реальності.

Концептуально, потенціал людини як особистості слід розглядати як суспільно-духовну величину, конституційну спадкоємну властивість, яка характеризується новачійними досягненнями у розвитку корисних, спеціальних здібностей, актуалізованих індивідуально – психологічних і суспільно – групових якостей на всіх етапах свого прогресивно-професійного становлення.

Підсумок синтезу особистісних властивостей і професійно-важливих (спеціальних) якостей людського потенціалу формує оригінальний і неповторний потенціал сучасної еліти. Якщо говорити про сучасну еліту на рівні загального суспільного потенціалу, то можна констатувати факт, що він сьогодні ще слабкоструктурований, має невисокий рівень теоретичної та практичної компетентності – сокупності знань, обізнаності, інформованості, авторитетності у будь-якій соціально-психологічній чи інженерно-професійній галуззі. Головний недолік у тому, що він слабо містить у собі гармонійне моральне (духовне)-людське і гуманістично-поведінкове начало.

Слід цілковито погодитися з думкою вченого соціолога М. І. Михальченко про те, що людський потенціал визначається суспільною свідомістю, яка сьогодні активніше спрямовується до елітарності, що відбиває добірний теоретико-практичний і професійний компонент і в якому, особливо слабо домінує соціально-психологічний потенціал. У цьому руслі, підкреслює автор, окрема особистість з урахуванням природніх задатків та здібностей, стає потенціально кращою або не стає такою тільки як член особливого, ціннісно-професійного угруповання при збігові багатьох чинників суспільної свідомості [2]. На думку вченого, подібні угруповання можуть випобудовувати якісно нові типи соціальних систем і структур, в яких буде краще формуватися нова особистість. У такому підході, вважає автор, легше побачити переродження людського потенціалу на суспільно демократичних засадах, на фундаменти позитивно розвинутої суспільної свідомості.

Слід повністю погодитися з думкою вчених про те, що суспільна свідомість в Україні диференційована не тільки соціально-економічними факторами на прикладі інших пострадянських країн, але й цивілізованими, інноваційними соціально-психологічними та культурно-гуманістичними чинниками.

Дослідники суспільно-психологічних проблем довели, що в людському потенціалі, з одного боку, відбита об'єктивна, соціальна реальність, життєдіяльність людства,

а з іншого боку – процес духовного розвитку особистостей, досягнень сус-пільства у цілому, що і є головними показниками громадянської свідомості. Хоча, громадянська свідомість має складнішу структуру, різноманітні соціальні права, функції, усвідомлений обов'язок і може бути більш-менш глибоше досліджена з різних сторін – соціально-психологічної і гносеологічно – етнографічної та ін.

Важливо, щоб всі хто складає трактати про реформування духовного життя суспільства, добре вивчили зміст громадянської свідомості яка має прямий зв'язок зі всіма сферами буття суспільства. Поєднання наукових економічних, соціальних, політичних, психолого-педагогічних компонентів відображає зміст форми громадянської свідомості, на підставі якої утворюється основа людського потенціалу. Саме суспільні науки у єдності з іншими науками призначені аналізувати розвиток та оновлення людського потенціалу. Комплексний аналіз досягнень у розвитку громадянської свідомості є важливим способом упорядкування уявлень про вирішення гуманітарної проблеми людського потенціалу демократичної держави. Такий аналіз дозволяє визначити передумови розвитку суспільної, значної частини людського, елітного потенціалу країни, вести пошук шляхів удосконалення культурно-політичної ідентичності українського людства, подальшого, більш якісного реформування незалежної держави. Для цього необхідне глибоке осмислення і переосмислення національних цілей, ідей, інтересів, потреб, цінностей та світоглядних орієнтирів з метою приведення їх до демократичних, фундаментальних основ.

Таким чином, слід погодитися з тим, що у громадянській свідомості завжди зберігається інформація про розвиток і стан оновлення людського потенціалу: минуле, сучасне і майбутнє. Важливо розуміти, що основним осередком громадянської свідомості є, саме людський потенціал. Це державне надбання у вигляді суспільно-індивідуального продукту, духовно-професійної, елітної спадщини від покоління до покоління.

Таким чином, тісний зв'язок трьох феноменів «громадянська свідомість – людський потенціал – елітний чинник» складає могутній фундамент подальшого реформування незалежної, демократичної держави.

Людський потенціал, у такому разі, проявляється у світоглядно-ціннісних орієнтирах та соціально-професійних якостях, що відтворює себе як цивілізовано вдосконалене явище, тісно пов'язане з історією свого народу і своєї держави.

Актуальність людського потенціалу краще сприймається на сучасному пострядянському просторі України, коли при визначенні його змісту використовується такий значний чинник як «загальнолюдські цінності». Подібні цінності важливо розуміти як історично змінюваної та поновлюваної системи мотивів, цілей, ідеалів, переконань, зміст яких, конкретніше визначається сучасною демократичною і гуманістичною дійсністю. Сьогодні, загальнолюдські цінності аналізуються не тільки гуманітарними науками, світовими релігіями, але й сучасною, світовою культурою людства. У цьому сенсі, людський потенціал не може якісно формуватися без єдності з подібними цінностями як основи громадської свідомості, культури організацій і демократичного устрою нашої держави.

Загальнолюдські цінності як стрижень людського потенціалу має декілька суттєвих визначень: як людська, духовна потреба, що пов'язана з тим чи іншим цивілізованим задоволенням; як усвідомлене уявлення про досконале громадське життя; як зразок і орієнтир людської діяльності, як ідеал і норма життя у демократичному суспільстві. Існує система цінностей: соціальних, національних, моральних, релігійних, правових, політичних, психологічних, когнітивних та ін., яка, певною мірою, впливає на розвиток людського потенціалу.

Існує думка дослідників гуманітарних проблем, з якою необхідно цілком погодитися, систему загальнолюдських цінностей у сучасних умовах, необхідно надто активно розвивати, в першу чергу, на модернізованих і реформованих гуманістичних, демократичних принципах української соціально-психологічної та інженерно-технічної еліти [2, 3]. Саме такий шлях є основою вдосконалювання людського потенціалу.

Теорія, практика і життя демократичного людства свідчать, що стабільне, гуманістичне оновлення людського потенціалу державно-регіональних структур, можливе тільки за наявності добровільного консенсусу між різними соціально-політичними та бізнесними групами української еліти.

Проведений аналіз точок зору науковців і дослідників, дозволяє говорити про тісний природний взаємов'язок між змістом людського потенціалу і елітним чинником, що визначається соціально-психологічними і технічно-професійними надбаннями.

Конкретизуючи поняття «еліта», слід сказати, що воно має походження від французького слова «краще» і означає наявність суспільно обраних представників великих і малих соціальних і професійних груп чи об'єднань.

Представник елітного соціально-професійного складу відноситься до загального елітного складу. Він має бути духовно і професійно компетентним і характеризуватися якісними показниками: гуманним, інтелектуальним, фізично і психологічно розвинутим; компетентним, у міру комунікабельним, показуючим загальні і спеціальні здібності; здатним розробляти і втілювати в життя нові технології, постійно дотримуватися загальнолюдських цінностей, громадянських норм і правил поведінки; демонструвати високий професіоналізм, бути зразком у соціальних відносинах і професійній діяльності. Якщо особистість як фахівець не є таким, тобто не здатний кваліфіковано, професійно і морально виконувати свої обов'язки, то він демонструє псевдоелітність. Такий фахівець не тільки підриває природний стан демократичного суспільства, а ще й руйнує наявну цілісність набутого людського потенціалу.

Звісно, що кожна частка соціальної чи професійної еліти повинна виробляти і втілювати в свою життєдіяльність та оточуючих зразки креативного мислення, усвідомленої поведінки і розумових дій щодо подальшого розвитку головних державних сфер.

У енциклопедичних виданнях визначаються такі поняття як «елітарність» і «елітність». Незважаючи на те, що вони мають певну схожість, але «елітність» це формальна належність людей до еліти, а «елітарність» визначається як наявність визначених якісних показників, що дозволяють певним особам називатися елітою.

Слід зазначити, що нерідко має місце властивість фантомної сутності еліти, яка надто часто проявляється в соціальних, політичних і професійних відносинах, у державно-регіональних структурах, як примара якогось привілейованого соціально-професійного прошарку. Наприклад, таку піднесену властивість демонструють окремі чиновники управлінської чи депутатської ланки як вразливої, недоторканної еліти. Саме вони можуть мати, надмірні елітні характеристики як ознаки спадщини пострадянсько-українського простору.

Сучасний, оновлений елітний склад в нормальних, демократичних і соціально-професійних відносинах повинен демонструвати систему розвинутих особистісних та професійно-важливих, наступних якостей: а) цілеспрямованість як усвідомлення мети своєї професійної діяльності; б) корисну ініціативу як набуття та вдосконалення своєї особистості; в) відповідальність як передбачення результатів своєї пізнавальної і професійної діяльності; г) зразкове виконання своїх громадянських обов'язків; д) самоконтроль за діями і ентузіазм у доцільних діях; е) комунікативність – здатність вста-

новлювати ділові, службові та товариські стосунки; ж) вміння координувати свій емоційний стан; з) готовність до дій, що визначає здоровий, діловий настрій долати труднощі на шляху до визначеної мети, прагнення найкраще проявити себе у ділових відносинах, своєчасно адаптуватися до особливих умов діяльності; и) у справі показувати організаторські і спеціальні здібності як уміння вести за собою людей, активізувати їх професійні дії і ефективно здійснювати свою обрану професію; й) професійна діловитість – прагнення до успіху, проява ініціативи при впевнених діях, професіоналізм у своїй справі, організованість і відповідність слів справі.

Особистості як фахівці, володіючи системою визначених якостей у повній мірі відносяться до сучасної еліти, тому що здатні, насамперед бути дійсними лідерами, кращими авторитетами, спроможними організаторами, елітним прикладом у своїй професійній діяльності і у всіх комунікативних стосунках та ділових відносинах.

На думку досвідчених фахівців, на шляху переходу від пострадянської системи до нового демократичного устрою, ще спостерігаються випадкові елітні групи, які пристосовуються до демократії, дотримуючи позицій тоталітаризму, намагаються штучно демострувати стиль еліти чи відтворюватимого надто ідеалізовано. Інколи навіть наголошувалися тези, що подібна «нова еліта» може обиратися населенням за виборною системою.

Головною умовою оновлення дійсного елітного складу, слід враховувати природній напрям: набуття реального громадянського статусу, професійної освіти, значимого визначення суспільством. Зафіксовані у Конституції України принципи свободи і рівності людей та справедливості дозволяють конкретніше оновлювати сучасну еліту. Саме еліта повинна бути здатною забезпечувати соціальну справедливість серед всіх верств населення і гуманістичний вплив на людство з дотриманням законності і демократичних процедур. Тільки на підставі реформуючих механізмів демократії і створення нових – європейського зразку, можна розв'язувати завдання оновлення якості національної еліти, яка визначається єдністю вдосконалених: духовної чи інтелектуальної, соціально-політичної, інженерно-технічної, економічно-підприємницької і професійно-педагогічної складових.

Звісно, державно – управлінські органи можуть налагодити шляхи гармонійного розвитку соціально – професійної еліти, застосовуючи для цього сучасні технології системи психолого-педагогічної та інженерно-технічної підготовки і перепідготовки кадрів з урахуванням світового досвіду. Але, для цього їм потрібні більш тісні зв'язки з елітними вищими учбовими закладами.

На наш погляд, цілеспрямований процес оновлення сучасної української еліти може визначатися за наступними напрямками:

1) Чітка, спеціальна організація соціального, психолого-педагогічного та професійного процесу формування еліти з врахуванням накопиченого науково-практичного, європейського досвіду;

2) Інноваційне втілення у сферу освіти нових технологій підготовки сучасних управлінських, психолого-педагогічних і інженерно-технічних кадрів з новим мисленням, новою професійною мотивацією і новими професійно важливими якостями;

3) Підвищення відповідальності самого елітного складу за забезпечення кращого розвитку незалежної країни, за поліпшення об'єктивних умов життєдіяльності українського народу, вдосконалення рівня загальнолюдських цінностей.

Названі, основні напрями оновлення української еліти, у визначеній мірі, відповідають гуманістично-світовим поглядам щодо вдосконалення людського потенціалу у розвинутих європейських державах.

Тепер, коли процес дезінтеграції і роздроблення пострадянського простору завершується, важливо для оновлення еліти як основного джерела людського потенціалу, на шляху реформування та укріплення демократії в Україні, управлінським структурам необхідно дотримуватися наступних умов:

- зрілою політичною волею і тверезою оцінкою внутрішніх і зовнішніх чинників зберігати територіальну цілісність своєї країни;
- чіткіше і конкретніше визначати зовнішньополітичні інтереси демократичної держави – Україна;
- гуманістичними принципами оптимізувати відносини між державними органами і всіма прошарками громадянського суспільства;
- вдосконалювати об'єктивні фактори поліпшення гуманістичного, економічного, політичного і соціального стану населення на території країни;
- доцільно оновлювати підготовчий психолого-професійний процес існуючої еліти на основі нових технологій та іноваційних заходів.

Таким чином, є певні переконання в тому, що шлях пострадянського простіру України має бути завершеним на мажорній ноті. Теперішню Україну, хочеться бачити як потенційно розвиваючу, демократичну державу європейського значення, що реально відображається у її соціальному, економічному і науково-технологічному зростанні.

Висновки. Сьогодні Україна вступила в іноваційну фазу реформування демократичної і незалежної держави, у якій є принципово нові можливості для подальшого розквіту людського потенціалу та оновлення сучасної еліти як головної передумови якісного вирішення гуманістично-професійних проблем. Такий концептуальний підхід обумовлений вдосконаленням духовних загальнолюдських цінностей та здобутків національної і світової культури. Водночас, він вимагає формування стійкої віри і надії, що оновлена людських факторів якісно сприяє високому інтелектуально-креативному та психолого-педагогічному зростанню свідомості кожної людини як особистості та фахівця своєї професійної діяльності.

Список літератури: 1. Абульханова К. А. Время жизни и время личности. СПб» «Алетейя». 2001. 2. Михальченко М. І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. – Дрогобич: ВФ «Відродження», 2004. – 488 с. 3. Шмиттер Ф. Неокорпоративизм. / Полис. – 1997, № 2. – С. 14. Большая психологическая энциклопедия. – М.: ЭКСМО. 2007. – 544 с. 4. Толочек В. А. Акмеология и смыслы жизни человека в периоды кризиса общества. / Мир психологии. 2001. № 2. С. 140–149.

*Харченко А. О.
м. Харків, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ЕКОНОМІСТІВ

Своєрідність сучасного етапу світового розвитку полягає в тому, що як для урядів різних країн, так і для простих людей найбільшою турботою стали не воєнні загрози чи тероризм, а економічна криза. Її загроза зумовлена не тільки об'єктивними причинами, а й непередбачуваністю появи, протікання й можливих наслідків. Так, вже загально визнано, що глибока й масштабна криза 2010–2011 років, що розпочалася у США й охопила десятки країн світу, в тому числі й економічно розвинених, була зумовлена гіпер-